

WAARDERINGSROOSTER

VOORAF

Het waarderingsrooster is een overzicht van alle criteria waarop je een collectie waardeert. Elk criterium staat kort omschreven, gevolgd door hulpvragen die je als leidraad kan hanteren. Daarnaast bevat het rooster bij verschillende criteria voorbeelden, hulpvragen om het ontwikkelpotentieel te bepalen en verwijzingen naar aanverwante begrippen.

De criteria zijn onderverdeeld in collectiekenmerken en erfgoedwaarden. Aangezien collectiekenmerken beter meetbaar en meer objectief kunnen worden vastgesteld, vormen ze de basis voor de waardering van de erfgoedwaarden.

Gezien de grote omvang is de '(deel)collectie' het referentiepunt bij het waarderen van bibliothecair erfgoed. Voor de collectiekenmerken is het echter niet altijd mogelijk om meteen over de gehele collectie uitspraken te doen. Daarom bevat het rooster hier ook hulpvragen op itemniveau of titelniveau (voor seriële publicaties).

Alle criteria zijn belangrijk bij het waarderen. Ook als een bepaald criterium niet aanwezig of onbekend is, is dit relevant. Wat er niet is, is immers ook betekenisvolle informatie.

1. COLLECTIEKENMERKEN

Bij het waarderen van bibliothecair erfgoed staat de (deel)collectie centraal. Bij het bepalen van de collectiekenmerken is het echter niet altijd mogelijk om uitspraken te doen over de gehele collectie zonder ook informatie op titel- of itemniveau in overweging te nemen, eventueel aan de hand van een steekproef die dan geëxtrapoleerd kan worden naar de gehele collectie.

1.1. Volledigheid

Hoe vollediger de collectie, hoe meer de erfgoedwaarden worden versterkt.

De volledigheid van een collectie wordt afgetoetst aan bestaande (online) repertoria, catalogi en/of bibliografieën, waarbij er gekeken wordt naar het ontbreken van bepaalde items, seriële publicatie of deelcollecties. Bij seriële publicaties kan bovendien per titel naar de volledigheid gekeken worden (ontbrekende jaargangen of nummers).

Voor boeken of manuscripten bestaat er helaas geen alternatief referentiepunt om volledigheid aan te toetsen. Op basis van literatuuronderzoek kan er wel ingeschat worden of er sleutelwerken ontbreken. Indien er een erfgoedbibliotheek bestaat met eenzelfde (deel)collectie die zichzelf als referentiebibliotheek beschouwt, kan deze collectie als toetssteen gebruikt worden.

(collectie)

- Indien er een repertorium/catalogus/bibliografie rond de collectie bestaat, hoeveel procent van de titels die erin opgenomen zijn zit in de collectie (zonder rekening te houden met titels waarvan – voor zover bekend – alle exemplaren zijn verloren gegaan)?
- Ontbreken er belangrijke thematische/chronologische ... deelcollecties? Zo ja, welke?

- Bestaat er een erfgoedbibliotheek met eenzelfde (deel)collectie die zichzelf als referentiebibliotheek beschouwt? Indien ja, hoeveel procent van de titels die erin opgenomen zijn zit in de collectie?
- Ontbreken er - voor zover bekend op basis van secundaire literatuur - belangrijke sleutelwerken in de collectie? Zo ja, welke?

(seriële publicaties)

- Bij periodieken
 - o Ontbreken er jaargangen in de collectie (t.o.v. het totaal ooit gepubliceerde jaargangen binnen de titel)? Zo ja, over hoeveel procent van de jaargangen gaat het?
 - o Ontbreken er nummers binnen de jaargangen die in de collectie zitten? Zo ja, over hoeveel procent van de jaargangen gaat het?
 - o (ev.) Zo ja, over hoeveel procent gaat het, uitgedrukt op het totaal van alle nummers binnen alle jaargangen?
- Bij reeksen van monografieën
 - o Ontbreken er nummers in de reeks?
 - o Zo ja, over hoeveel procent gaat het, uitgedrukt op het totaal van alle nummers binnen de reeks?

N.B. Volledigheid op itemniveau gaat in feite over materiële integriteit ('Ontbreken er onderdelen aan het item?') en is bijgevolg een element van 'conditie'.

Ook wel: compleetheid

1.2. Uniciteit

Hoe unieker de collectie, hoe meer de erfgoedwaarden worden versterkt.

Let op! Hou steeds de waarderingscontext in het achterhoofd om te bepalen welke de relevante 'andere instellingen' zijn!

(collectie)

- Zijn er - voor zover bekend - andere erfgoedbibliotheken die over een gelijkaardige collectie beschikken (al dan niet door die instelling als een aparte (deel)collectie benoemd)? Zo ja, over hoeveel instellingen gaat het? Wie zijn deze?
- Zo ja, vormt deze collectie een zwaartepunt/focus/... binnen het collectiebeleid van deze instelling(en)?
- Zo ja, zitten er in de collectie thematische/chronologische/ ... deelcollecties die deze andere instelling(en) - voor zover bekend - niet heeft/hebben?
- Zo ja, zitten er in de collectie sleutelwerken die deze instelling(en) - voor zover bekend - niet heeft/hebben?

(seriële publicatie)

- Zijn er - voor zover bekend - andere instellingen die deze titel bezitten? Zo ja, over hoeveel instellingen gaat het? Wie zijn deze?
- Zo ja, zitten erin de collectie jaargangen/nummers die deze andere instelling(en) - voor zover bekend - niet heeft/hebben?

(item)

- Bij boeken
 - Zijn er andere exemplaren van dit werk bekend?
 - Zo ja, over hoeveel exemplaren gaat het en waar worden ze bewaard?
- Bij manuscripten
 - Bevat het manuscript teksten die in geen enkel ander manuscript bewaard zijn?
 - Bevat het manuscript/de oude druk een unieke combinatie van teksten?
 - Bevat het manuscript opmerkelijke marginale nota's, die een substantiële bijdrage leveren aan de inzichten m.b.t. de receptie van de teksten of de eigenaars van het manuscript?

Ook wel: zeldzaamheid

1.3. Complementariteit

Hoe hoger de complementariteit, hoe meer de erfgoedwaarden worden versterkt.

Voor de sector van erfgoedbibliotheken is complementariteit een erg belangrijk criterium. Complementariteit peilt immers naar de mate waarin andere erfgoedbibliotheken items, seriële publicaties of deelcollecties bezitten die in de collectie ontbreken. Anderzijds kan de collectie ook die van andere instellingen versterken, doordat ze items of deelcollecties bevat die elders mankeren. Een hoge complementariteit betekent dat de volledigheid op cross-collectieniveau groter is dan van de collectie op zich en houdt potentieel tot collectieafspraken en collectie-uitwisseling in.

Let op! Hou steeds de waarderingscontext in het achterhoofd om te bepalen welke de relevante 'andere instellingen' zijn!

(collectie)

- Zijn er erfgoedbibliotheken die eventueel ontbrekende thematische/chronologische/ ... deelcollecties wel bezitten? Zo ja, welke?
- Zijn er erfgoedbibliotheken die eventueel ontbrekende sleutelwerken wel bezitten? Zo ja, welke?

(seriële publicatie/item)

- Zijn er andere instellingen die ev. hiaten (seriële publicatie/item) in de collectie wel bezitten? Zo ja, welke?
- Zijn er andere instelling(en) die hiaten in een seriële publicatie (jaargangen/nummers) uit de collectie wel bezitten? Zo ja, welke?
- Zijn er andere instellingen die hun bezit kunnen aanvullen met de jaargangen/nummers/items in de collectie? Zo ja, welke?

1.4. Conditie

Hoe beter de fysieke conditie van de collectie, hoe meer de erfgoedwaarden worden versterkt.

De conditie van een collectie gaat over de collectie als materiële voorwerpen. Bijgevolg kan die in feite enkel op itemniveau vastgesteld worden. Voor grote collecties of seriële publicaties vraagt dit veel tijd. Daarom zal je bijna altijd noodgedwongen vertrekken van steekproeven, waarbij je vervolgens de resultaten extrapoleert naar de gehele seriële publicatie of (deel)collectie.

De meest grondige methode om de conditie van een collectie te bepalen is de UPLA-methode voor schaderegistratie en de bijbehorende Schadeatlas Bibliotheken van Vlaamse Erfgoedbibliotheken. Voor kranten kan je die aanvullen met de Schadeatlas Kranten. Voor een minder diepgaande analyse kan je

gebruik maken van de onderstaande vragen. Deze vertrekken van de categorieën die in de Schadeatlas gehanteerd worden en laten toe een eerste inschatting te maken van de conditie van de collectie.

Documenteer steeds goed welke methode je gehanteerd hebt bij het bepalen van dit criterium!

(item)

- (boek of ingebonden seriële publicatie)
 - Zijn er duidelijke sporen van schade aan de boekband?
 - Zijn er duidelijke sporen van schade aan de boekconstructie?
 - Zijn er duidelijke sporen van schade aan het boekblok?
- (krant)
 - Zijn er duidelijke sporen van schade aan het 'boekblok' (m.u.v. vervilting, verzuring, schutbladen, inktvraat en kopervraat)?
- (digitale bestanden)
 - Wat zijn de bestandsformaten van de digitale bestanden? Zijn deze duurzaam?
 - Wie is de uitgever van de digitale collectie?
- (algemeen)
 - Zijn er duidelijke sporen van schimmelschade?
 - Zijn er duidelijke sporen van plaagdierschade?
 - Zijn er duidelijke sporen van restauraties? Zo ja, zijn deze met respect voor de authenticiteit van het erfgoed uitgevoerd?
- Kan het item nog gehanteerd worden zonder dat er bijkomende schade optreedt?
- Zijn er speciale bewaarmaatregelen genomen om de toestand van de collectie te vrijwaren voor toekomstige schade?

Bijvoorbeeld verpakking in zuurvrije dozen, klimaatregeling, regels m.b.t. stofvrij houden van de collectie) ...

(collectie)

Wie echt geen tijd heeft voor een tijdsintensieve doorlichting van de collectie kan zich als – weliswaar minder diepgaand – alternatief baseren op bestaande secundaire literatuur. Van sommige materiaaltypes is immers bekend dat ze aanleg hebben tot bepaalde schade (denk aan verzuring van papier), zodat je een beredeneerde inschatting kan maken van de toestand van de collectie. Geef dan wel aan dat je je niet op een doorlichting van de collectie baseert, maar op een intuïtieve inschatting a.d.h.v. een literatuurstudie.

Ook wel: toestand, staat, materiële integriteit, intactheid

1.5. Ensemblewaarde

Hoe sterker de samenhang in de collectie, hoe meer de erfgoedwaarden worden versterkt.

- Is het belangrijk dat de onderdelen (items, deelcollecties) samengehouden worden? Waarom?
- Kunnen er onderdelen (items, deelcollecties) van de collectie afgescheiden worden, zonder dat de samenhang hier sterk onder lijdt?
- Kan de ensemblewaarde door het verwerven/afstoten van items toenemen?

1.6. Herkomst

Hoe beter de herkomst gedocumenteerd is, hoe meer de erfgoedwaarden worden versterkt.

- Ontleent de collectie deels haar belang aan het feit wie de vorige eigenaar(s)/beheerder(s) ervan was/waren? Op welke wijze?
- Hoe betrouwbaar is de herkomst gedocumenteerd?

Ook wel: provenance

1.7. Toegankelijkheid

Hoe toegankelijker de collectie, hoe meer de erfgoedwaarden worden versterkt.

De antwoorden op de onderstaande hulpvragen vind je terug in het sjabloon Collectiegegevens.

1.7.1. Ontsluiting

(collectie)

- Is de collectie als geheel geregistreerd? Zo ja, op welke wijze (vb. in Collectiewijzer, in het eigen informatiebeheerssysteem, OPAC ...)? Zo ja, is de collectie als geheel gemetadateerd volgens het Cometa-model?
- Hoeveel procent van de (fysieke) items in de collectie is gedigitaliseerd? In welke bestandsformaten? Zijn deze duurzaam?
- Hoeveel procent van de (fysieke) items in de collectie zijn beschikbaar op microfilm? Beschikt de erfgoedbibliotheek over voldoende microfilmlezers?

(seriële publicatie/item)

- Hoeveel procent van de collectie is geregistreerd op titelniveau (verzameltitel bij seriële publicaties)?
- Op welke wijze gebeurt dit (via steekkaarten (al dan niet gedigitaliseerd en doorzoekbaar), instellings- of netwerkcatalogus op papier/digitaal, eigen informatiebeheerssysteem, OPAC, ...)?
- Op welke wijze zijn de geregistreerde titels in de collectie gemetadateerd? Gebeurt dit volgens vaste standaarden?

Ook wel: registratie, digitalisering, microverfilming

1.7.2. Raadpleegbaarheid

- Rusten er auteursrechten op de collectie? Indien ja, op hoeveel procent van de collectie (schatting)?
- Zijn er juridische bepalingen die het gebruik of beheer van (items in) de collectie inperken?
Het kan gaan over beperkingen die door de schenker/eigenaar zijn opgelegd m.b.t. het gebruik of de mobiliteit van de collectie, items in de collectie die erkend zijn als topstuk door de Vlaamse overheid ...
- Is de collectie raadpleegbaar ter plaatse? Zo ja, zijn er beperkingen (ev. enkel geldend voor specifieke items binnen de collectie)?
*Het gaat zowel over de fysieke objecten als microfilms.
Lidmaatschap - toestemming vereist - enkel voor wetenschappelijke doeleinden - kostprijs - andere*
- Zijn de digitale objecten in de collectie raadpleegbaar? Zo ja, zijn er beperkingen (ev. enkel geldend voor specifieke items binnen de collectie)?

- *Lidmaatschap - kostprijs - andere*
- Zijn de metadata van de collectie of items in de collectie raadpleegbaar? Zo ja, zijn er beperkingen (ev. enkel geldend voor specifieke items binnen de collectie)?
 - *Lidmaatschap - toestemming vereist - enkel voor wetenschappelijke doeleinden - kostprijs - andere*
- Is de collectie ontleenbaar (incl. bruikleen)? Zo ja, zijn er beperkingen (ev. enkel geldend voor specifieke items binnen de collectie)?
 - *Het gaat zowel over de fysieke objecten als microfilms.*
 - *Lidmaatschap - beperkte termijn – enkel voor bepaalde instellingen - kostprijs - andere*
- Hoeveel procent van de collectie is digitaal beschikbaar en kan dus op afstand geconsulteerd worden? < **gearceerd in onderstaande tabel** >

DE COLLECTIE	FYSIEKE OBJECTEN <i>Vb. handschrift, krant, boek, tijdschrift</i>		
	BORN DIGITAL		
	KOPIEËN	Fysieke kopieën waarvan het origineel niet (meer) beschikbaar is	= enige beschikbare exemplaar
	<i>Fysiek: microfilm, fotokopie ...</i>	Digitale kopieën waarvan het origineel niet (meer) beschikbaar is	
	<i>Digitaal: digitale bestanden</i>	Fysieke kopieën waarvan het origineel aanwezig is	= dubbels, tripels ...
		Digitale kopieën waarvan het origineel aanwezig is	

1.8. Effectieve gebruik

Hoe meer de collectie effectief geraadpleegd wordt, hoe meer relevantie van de collectie voor vandaag de dag aangetoond wordt.

De antwoorden op de onderstaande hulpvragen vind je terug in het sjabloon Collectiegegevens.

- Hoe vaak wordt min. één item uit de collectie geraadpleegd in de leeszaal?
 - *Het kan zowel gaan over de fysieke objecten als microfilms.*
 - *Dagelijks – wekelijks – maandelijks – jaarlijks – minder vaak - nooit*
- Indien beschikbaar, hoe vaak wordt min. één digitaal object uit de collectie gedownload/van op afstand geraadpleegd?
 - *Dagelijks – wekelijks – maandelijks – jaarlijks – minder vaak - nooit*
- Indien toegestaan, hoe vaak wordt min. één item uit de collectie ontleend?
 - *Dagelijks – wekelijks – maandelijks – jaarlijks – minder vaak - nooit*
- Indien toegestaan, hoe vaak wordt min. één item uit de collectie in bruikleen gegeven?
 - *Dagelijks – wekelijks – maandelijks – jaarlijks – minder vaak - nooit*
- Zijn er gegevens bekend over wie de collectie raadpleegt/ontleent/in bruikleen vraagt...?
 - **TIP:** *Indien beschikbaar kan je een typologie van de gebruikers opnemen, ev. uitgesplitst naar materiaaltipe (fysiek object-microfilm-digitaal object) of naar doel (ontlening-bruikleen).*
- Indien bekend, hoeveel unieke (digitale + fysieke) gebruikers raadplegen de collectie? Hoe evolueert dit cijfer doorheen de tijd?

2. ERFGOEDWAARDEN

2.1. Historische waarde

Historische waarde vertelt iets over de betekenis van de collectie voor de kennis over het **verleden**, volgens de actuele inzichten hierover. Hierbij gaat het zowel over de collectie als verzameling materiële objecten (technische procedés, illustraties, materiaaltype ...) als over de inhoud van de collectie (literatuur, religie, kunst, techniek, landbouw ...). De historische waarde is onderverdeeld in één algemene en drie thematische subcategorieën.

Let op! De historische waarde staat los van de onderzoekswaarde. De historische waarde van de collectie kan groot zijn, maar desondanks kan er vandaag de dag weinig onderzoek naar de collectie bestaan.

2.1.1. Algemeen-historische waarde

- Uit welke periode dateert de collectie? Is er binnen deze periode een duidelijke klemtoon te onderscheiden? Zo ja, welke?
- Illustreert de collectie de geschiedenis van belangrijke historische personen, gebeurtenissen, ontwikkelingen ... (= canonwaarde)? Zo ja, met welke?
 - Het gaat hier over de zgn. 'grote feiten' in de geschiedenis.*
 - Let op! Herkomst is een apart criterium. Als de collectie (of delen uit de collectie) uit het bezit van een belangrijke historische persoon komen, vermeld je dat daar.*
- Bevat de collectie officieel erkende topstukken of items die als ijkpunten in de geschiedenis kunnen worden beschouwd (= uitschieters) (vb. Gutenbergbijbel, Darwins *On the Origin of Species* ...)? Zo ja, welke?
- Welke thema's komen in de collectie aan bod?

Vervolgens kan je de opgesomde thema's verder uitdiepen. Omwille van hun belang voor elk soort bibliothecair erfgoed, vormen de thema's boekgeschiedenis en kunstgeschiedenis een aparte categorie (zie hieronder).

Ter illustratie: De themaspecifieke-historische waarde van een collectie 19e-eeuwse regionale haute-couture modebladen kan liggen in het belang van de modebladen in het promoten van bepaalde modehuizen uit de regio via advertenties (regionale geschiedenis), de openheid voor nieuwe materialen zoals die uit de bladen blijkt (geschiedenis van de textielnijverheid), de voorkeur voor dure, handgemaakte pièce-uniques en het verzet tegen machinale productie, zoals die uit de columns blijkt (geschiedenis van de elite) ...

Ter illustratie: De themaspecifieke-historische waarde van een collectie 17e-eeuwse, Franse toneelteksten kan liggen in haar innovatieve omgang met het genre waardoor een nieuw publiek bereikt werd (letterkunde), de manier waarop ze genderstereotypen in de 17e eeuw illustreert (cultuurgeschiedenis), het feit dat ze een nieuwe woordenschat in de Franse taal introduceerde (taalkunde) ...

2.1.2. Boekhistorische waarde

- Illustreert de collectie een belangrijke evolutie in de productie, verspreiding of consumptie van bibliothecair erfgoed in historisch perspectief? Zo ja, waarom?
- Illustreert de collectie een belangrijke stap in technische ontwikkelingen rond bibliothecair erfgoed (technische procedés ...)? Zo ja, welke?
- Is de collectie te verbinden aan een belangrijk drukkerscentrum/centrum van manuscriptproductie? Zo ja, aan welk(e)?

2.1.3. Kunsthistorisch-artistieke waarde

- Is de collectie representatief voor een bepaalde stijl of stroming? Zo ja, voor welke? Hoe zie je dit?
- Bevat de collectie items met illustraties? Zo ja, hoeveel procent van de collectie (schatting) en welke soorten illustraties (miniaturen, pentekeningen, foto's, gravures, omslagillustraties ...)? Wat is de functie van deze illustraties (reclame, diagram, decoratie, referentiepunt in de tekst ...)?
- Valt de collectie op door kunstzinnigheid, creativiteit, originaliteit in idee, vorm of functie, wat betreft lay-out, typografie, beeld, omslag ...? Zo ja, waarom?

Ook wel: esthetische waarde, vormelijke waarde

2.2. Gebruikswaarde

De gebruikswaarde peilt naar de directe relevantie en het gebruik van de collectie **vandaag de dag**. De gebruikswaarde is onderverdeeld in verschillende categorieën, afhankelijk van het soort gebruik dat van de collectie gemaakt wordt. Bij ontwikkelingspotentieel kan aangegeven worden hoe de collectie **in de toekomst** gevaloriseerd kan worden en voor wie het gebruik van de collectie relevant kan zijn/worden.

Let op! Om de gebruikerswaarde, en het eventuele ontwikkelingspotentieel dat nog ontgonnen kan worden, goed te kunnen bepalen is het belangrijk om de gebruikers zelf te betrekken.

2.2.1. Onderzoekswaarde

De onderzoekswaarde geeft aan op welke manier de collectie een bron voor onderzoek is of kan zijn. Hierbij gaat het zowel over de collectie als materiële objecten (studie naar de samenstelling van handschriften, analyse van de rol van afbeeldingen ...) als over de inhoud van de collectie. Dit beperkt zich niet tot louter academisch onderzoek, maar kan ook gaan over de betekenis van de collectie als informatiebron voor journalisten, genealogen, heemkundigen ...

Let op! Hou steeds goed de waarderingscontext in gedachten.

- Wordt de collectie hoofdzakelijk geraadpleegd als primaire bron, secundaire bron of beide?
- Voor welke type studie leent de collectie zich in het bijzonder (longue durée, mentaliteitsgeschiedenis, discoursanalyse, kwantitatieve analyse ...)?
- Vanuit welke disciplines is er interesse in de collectie?
- Fungeert de collectie als referentiecollectie? Zo ja, voor welk(e) onderwerp(en)?
- Welke onderzoekers/onderzoeksgroepen maken gebruik van de collectie als bron van informatie?
- Zijn er studies (zowel academisch als populairwetenschappelijk) gewijd aan deze (of een gelijkaardige) collectie? Zo ja, welke? Zo nee, zijn er wel studies gewijd aan items binnen de collectie (= uitschieters)?

Ontwikkelpotentieel

- Voor welke onderzoekers/onderzoeksgroepen/onderzoeksthema's biedt de collectie interessant onderzoekspotentieel dat op dit moment niet of niet voldoende benut wordt?
- Kan de collectie op termijn tot referentiecollectie uitgebouwd worden en zo ja, hoe? Is dit zinvol?
- Welke metadata zouden in het licht van de onderzoeksnoden nuttige verrijkingen zijn in de toekomst?

2.2.2. Presentatiewaarde

De presentatiewaarde geeft aan op welke manier de collectie materiaal bevat dat voor bezichtiging in tentoonstellingen of tijdens evenementen (in de eigen bibliotheek of in musea, maar ook daarbuiten) wordt gebruikt of kan gebruikt worden.

- Wordt de collectie (of items uit de collectie) tentoongesteld in de eigen erfgoedbibliotheek? Zo ja, hoe vaak?
| *Dagelijks – wekelijks – maandelijks – jaarlijks – minder vaak – nooit*
- Komen er aanvragen tot bruikleen van items uit de collectie? Zo ja, hoe vaak en vanuit welke instellingen? Indien bekend, waarom net die items?
| *Dagelijks – wekelijks – maandelijks – jaarlijks – minder vaak – nooit*
- Worden items uit de collectie opgenomen in tentoonstellingscatalogi?
- Bevat de collectie veel items die visueel aantrekkelijk/opvallend zijn (afbeeldingen, opmerkelijke afmetingen, mooie boekband, originele lay-out ...) of op een andere manier inspelen op de zintuigen?
- Wordt de collectie (of items uit de collectie) gebruikt in de erfgoedbibliotheek om aan erfgoedsensibilisering te doen, bijvoorbeeld door ze te tonen aan bezoekers op Erfgoeddag of gelijkaardige initiatieven?

Ontwikkelpotentieel

- Bevat de collectie erkende topstukken of items die als ijkpunten in de geschiedenis kunnen worden beschouwd of een ijkpunt in de geschiedenis illustreren (vb. eerste druk dagboek Anne Frank, kranten uitgekomen in de week na 9/11 ...)? Zo ja, welke?
- Zijn er musea waarvan het onderwerp aansluit bij de thema's in de collectie? Zo ja, welke?
| *Let op! Hou hierbij steeds de waarderingscontext in het achterhoofd.*

Ook wel: demowaarde, tentoonstellingswaarde, museale waarde

2.2.3. Educatieve waarde

De educatieve waarde peilt naar de mate waarin de collectie een didactische rol vervult of kan vervullen in het kader van opleidingen (bijvoorbeeld: academisch onderwijs, navormingen, seminars, volwassenenonderwijs, summer schools ...).

- Raadplegen lesgevers de collectie op zoek naar relevant lesmateriaal en/of gebruiken ze items (in origineel of kopie, al dan niet digitaal) uit de collectie als lesmateriaal? Zo ja, voor welke disciplines/vakken (geschiedenis, paleografie, boekgeschiedenis, kunstwetenschappen, restauratie ...)?
- Bezoeken studenten in het kader van lessen of lesopdrachten de collectie? Zo ja, voor welke disciplines/vakken?

Ontwikkelpotentieel

- Vanuit welke opleidingen zou er interesse kunnen zijn, maar is die er vandaag de dag nog niet of slechts in beperkte mate?
- Bevat de collectie items die een didactische rol kunnen vervullen, maar dit op dit moment nog niet doen? Zo ja, hoe zou dit komen?

Ook wel: didactische waarde

2.2.4. Praktische gebruikswaarde

De praktische gebruikswaarde illustreert de mate waarin de informatie die in de collectie besloten ligt een concrete toepassing krijgt of kan krijgen of ter inspiratie aangewend wordt of kan worden. Meestal leidt dit gebruik tot een concreet, zichtbaar resultaat, waarbij de informatie uit de collectie als dusdanig herkenbaar is. Soms hergebruikt men een bepaald idee of beeld uit de collectie in combinatie met andere/nieuwe ideeën of beelden, zodat de gebruiker iets creëert dat niet aanwezig was in de collectie als dusdanig.

Deze waarde is sterk afhankelijk van de thema's die in de collectie aan bod komen.

Een voorbeeld om het onderscheid met onderzoekswaarde te illustreren: terwijl een musicoloog een collectie muziek raadpleegt als bron voor een studie naar muzikale notatie doorheen de eeuwen, kan een dirigent diezelfde collectie consulteren met als doel die muziek op te voeren. Dezelfde collectie kan door een componist dan weer gebruikt worden als een inspiratiebron voor een nieuw muziekstuk, waarin echo's van de muziekcollectie te horen zijn, bewerkt in de stijl van de componist en in dialoog met nieuwe creatie.

- Wie raadpleegt de collectie om de kennis die erin vervat is in de praktijk toe te passen?
Ter illustratie: gebruik van hagiografische handschriften in het gemeenschapsleven van een klooster, het nabouwen van historische artillerie op basis van oude drukken, een costumière bij een historische-filmproductie die kledij o.b.v. historische patronen maakt ...
- Wie raadpleegt de collectie om er inspiratie uit te putten?
Ter illustratie: Een modeontwerper kan inspiratie vinden in een collectie 19e-eeuwse modebladen, een student grafisch ontwerp in de typografie in tijdschriften uit de vroege 20ste eeuw, een toneelauteur in 17e-eeuwse toneelteksten, een gelovige in 13e-eeuwse mystieke teksten ...
- Zijn er voorbeelden gekend van hergebruik van ideeën, beelden, items ... uit deze (of een gelijkaardige) collectie voor creatieve productie?
Ter illustratie: een collage waarin oude drukkersmerken zijn verwerkt, een scenografie van een opera-opvoering die expliciet op oude prenten gebaseerd is, een boekomslag met als illustratie een afbeelding uit de collectie ...

Ontwikkelpotentieel

- Wie zou mogelijk interesse kunnen hebben in de collectie, om de kennis die erin vervat ligt praktisch toe te passen, maar doet dit vandaag de dag nog niet of slechts in beperkte mate?
- Wie zou mogelijk inspiratie kunnen putten uit de collectie, maar doet dit vandaag de dag nog niet of slechts in beperkte mate?

2.3. Sociale waarde

De sociale waarde drukt het belang uit dat de collectie **vandaag de dag** voor verschillende maatschappelijke actoren (organisaties, gemeenschappen, regio's ...) heeft. Deze actoren voelen zich verbonden met de collectie of waar die in hun ogen voor staat. Ze ontleen vaak hun identiteit deels aan het erfgoed in de collectie. Het gaat met andere woorden over een subjectieve beleving en houdt niet noodzakelijk effectief gebruik of een grondige kennis van de collectie in.

Let op! Om de sociale waarde juist te kunnen inschatten is het belangrijk om de belanghebbenden zelf te bevragen.

Let op! Hou steeds goed de waarderingscontext in gedachten.

- Welke waarden, overtuigingen, gebruiken, ideologieën of grote verhalen (vb. stichtingsverhaal) worden geïllustreerd door de collectie?
- Welke maatschappelijke actoren zouden hun verontwaardiging uiten indien (een deel van) de collectie zou verdwijnen door een calamiteit of een bewuste keuze? Hoe invloedrijk zijn deze actoren in de samenleving vandaag de dag?

Ter illustratie: de lokale afdeling van OpenVLD (collectie lokale liberale kranten), de blindengemeenschap (collectie Gebarentaal-woordenboeken), de gemeente (collectie lokale schrijvers), de culturele gemeenschap (collectie toneelaffiches), de vrienden-van-de-erfgoedbibliotheek ...

- Van welke actoren zou de geschiedenis niet kunnen geschreven worden zonder (een deel van) deze collectie? Hoe invloedrijk zijn deze actoren in de samenleving vandaag de dag?
- Speelt de collectie een belangrijke rol in de profilering van de eigen erfgoedbibliotheek en/of haar overkoepelende instelling naar buiten toe? Zo ja, bestaat er merchandising op basis van items, beelden ... uit de collectie?
- Hoe komt dit belang tot uiting? Is er een werking rond de collectie of het erfgoed dat het vertegenwoordigt?

Ter illustratie: jaarlijkse bijeenkomst waarop belangrijke veldslagen historisch nagespeeld worden (collectie militaire handboeken), gebruik van prenten van bloemen uit de collectie op de website van de alumnivereniging voor biologen (collectie natuurwetenschappelijke handboeken), vermelding van de collectie die ooit geschonken werd in het jubileumboek van het bedrijf van de schenker ...

Omdat deze actoren zich niet altijd bewust zijn van de betekenis van de collectie voor hun eigen geschiedenis, kan als ontwikkelpotentieel aangegeven worden welke actoren gesensibiliseerd kunnen worden rond het belang van de collectie voor hun eigen identiteit.

Ook wel: symboolwaarde, identiteitswaarde, reputatiewaarde, exploitatiewaarde